

[וע' גם סוכה ה. 'תני רבי חנינא... רב הונא אמר... וע' בשפת אמת. וי"ל שלמסקנא טעמו של רב הונא מגזרה שוה, והרי אין אדם דנה אם לא קיבל מרבו, וא"כ הוא ממקור קדום].

וע' הסבר אחר בסוגייתנו בקובץ עלה יונה (עמ' קפג-ד), שרב אשי ותנא דברייתא נחלקו ביסוד מצות שמחה בשלמים, אם ענינה משום עצם האכילה משלחן גבוה [ושעל כן הוצרכנו למיעוט מיוחד לעופות ולמנחות] או עיקר השמחה משום אכילת הבשר. ויש לתלות זאת במחלוקת הבריות בפסחים קט. נמצא אם כן שרב אשי נסתייע מדעת תנאים.

(ע"ב) 'מאי אכילה ראשונה שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין'. נראה פירוש 'אכילה' – קרבן חגיגה, ושיעור דמי אכילה היינו שתי כסף שיעור חגיגה, ושיעור זה מדרבנן, ומהתורה כיון שאין שיעור לחגיגה אין שיעור לדמי התערובות (חזון איש קט).

'הפריש עשר בהמות לחגיגתו...' הנצי"ב בכמה מקומות בספריו חידש שבמצוות עשה, אף על פי שיצא ידי חובתו בפעם אחת, כל שממשיך לעשות המצוה הרי הוא מקיים המצוה עוד ועוד, וכגון כשממשיך ותוקע בשופר או מוסיף על כזית מצה בליל פסח.

בין שאר ראיותיו נסתייע מכאן, שאותן בהמות שהוסיף לחגיגתו הרי הן חלק מהמצוה והקרבנות דוחה יום טוב, ואפילו לא הפרישן כאחת אלא אחר שהקריב אחת מביא עוד – קרבות כולן ביום טוב, כמו שאמרו בירושלמי (ע' בשו"ת משיב דבר ח"א לו וח"ב יא; העמק שאלה כג, ג; מרומי שדה לעיל ז. וכע"ז כתב בשו"ת אבני נזר או"ח תמז – ע"ש לענין שופר ולולב. וכן י"א בשם הגרי"ז לענין אכילת מצה בליל פסח (ע' ביצחק יקרא). וכבר כתב כן המהר"ל בספר גבורות ה' פמ"ח. וע' גם בקרן אורה רפ"ד דמנחות, ובמובא ביוסף דעת פסחים קו.

דף ט

'עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, על זה נאמר מעות לא יוכל לתקן...' יש לבאר מה נתיחדה מצוה זו משאר מצוות עשה שעליה ביחוד נאמר 'מעות לא יוכל לתקן'. ופירש הנצי"ב ז"ל: בשאר מצוות עשה מועילה תשובה וכששב כאילו עשה המצוה, אבל החגיגה באה להשפיע ברכה במועד שהרי שלש הרגלים הינם ראש השנה לתבואה לפירות-האילן ולמים, ואם חסרה החגיגה חסרה הברכה, לכך אין מועילה התשובה על זה.

ובברייתא להלן אמרו זה המבטל קריאת שמע או תפילה. וגם שם יש לפרש לענין החסרון שבנפש [ובעולם] מהעדר המצוה, שאעפ"י שהחטא עצמו נמחל על ידי תשובה, סוף סוף חסרה הנפש אור המצוה (כ"כ בלקט שיחות מוסר לגרי"א שר ח"ב עמ' מ). ויש לומר שבחגיגה בולט הדבר ביותר, שהיא משפיעה שפע ברוחניות ובגשמיות, ולכך צוין הדבר במשנה ביחוד על מצוה זו.

ויש מי שפירש שבכל שאר המצוות, לאחר שעבר זמנן נפקע החיוב מכאן ולהבא, מה שאין כן בקרבן הרגל בעצם חל שעבוד נכסים לשלם את חיובו, ושיעבוד זה לא נפקע לאחר הרגל [והלא אפילו יורשים חייבים להביא עולת ראייה שהפריש מורישם] אלא שאי אפשר לפרוע את השעבוד, כי נראה שגדר החיוב הוא להביא עולת ראייה רגל פלוני ושלמי רגל פלוני, וזה לא שייך לשלם לאחר הרגל. והיינו ממש לשון הכתוב, מעוות או מחוסר שצריך להיתקן ולהישלם אלא שאינו יכול (עפ"י ביצחק יקרא לב).

על דברי רש"י שהחזרת הגניבה מתקנת החטא – ע' בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב יב.

זמי אמר רבי יוחנן הכי והאמר חזקיה נטמא ביום מביא בלילה אינו מביא, ורבי יוחנן אמר אף בלילה נמי מביא...'. לפרש"י ועוד ראשונים, המדובר על נזיר שנטמא שוב בלילה שמיני. וכבר עמדו המפרשים מה ענין זה לדין תשלומין שאנו דנים עליו. ובטורי אבן ביאר, הואיל ופירש הכתוב זמן להבאת הקרבן, וביום השמיני יבא, אעפ"י שכשר גם משמיני ואילך (כמו שדרשו בתורת כהנים), עיקר זמנו ביום השמיני, ושאר הימים אינם אלא תשלומין לו.

ויש מי שנתן טעם אחר בדבר, שכלל הוא שהמחוייב קרבן ולא הספיק להביאו עד שאירע לו שוב מעשה המחייב קרבן זה, חזר החיוב הראשון להחשב חיוב תשלומין (ע' בספר בית ישי בסו"ס קכה).

ובשפת-אמת צדד לפרש [בדעת הרמב"ם ודלא כשאר הראשונים] שחזקיה ורבי יוחנן דיברו על נידון דידן ולא בענין נזיר; מי שנטמא בלילה יום טוב – האם מביא חגיגתו בימים שלאחר מכן כשנטהר אם לאו. ומיושבת כל הסוגיא כפשוטה.

ולמסקנא פירשו שבין לחזקיה בין לרבי יוחנן כולם תשלומין דראשון הוא ורק הראוי בראשון מביא בשאר הימים, הלכך כל שנטמא בראשון, כיון שנתחייב להביא קודם שנטמא – חייב להביא כשנטהר. ואם נטמא בלילה – אזי אם לילה נידון כמחוסר זמן הרי משהגיע שעת חיובו, תחילת היום, לא היה ראוי ושוב אינו מביא למחר. ואם לילה אין מחוסר זמן, נחשב שהיה ראוי להביא קודם שנטמא, ומביא למחר.

(ע"ב) 'מעוות לא יוכל לתקן... או שביטל תפלה של שחרית...'. 'ביטל' – במזיד משמע, אבל אם שגג וטעה ולא התפלל – יש לו תשלומין ויכול לתקן (ברכות כו.).

יוחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהן' – שאפילו עשה המצוה בעצמו הרי זה חסר בכך שלא עשה עם הרבים, כיון שעסק המצוה הוזה נעשה טוב יותר במינוי אנשים רבים (מרומי שדה).

'... היינו צדיקי היינו עובד אלקים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו? אמר ליה: 'עבדו' ולא עבדו' תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. אמר ליה: ומשום חד זימנא קרי ליה 'לא עבדו'? אמר ליה: אין, צא ולמד משוק של חמרין, עשרה פרסי בזווא, חד עשר פרסי בתרי זוזי'. משום שבימיהם היתה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים [כמו משל השכרת החמרים שהרגילות היתה להשכיר לעשר פרסאות, כדי מהלך יום אחד, כמו שאמרו בפסחים], ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתה על הרגילות שהורגל מנעוריו, שקולה כנגד כולן ועולה על גביהן ביתר שאת ויתר עוז להיות נקרא 'עובד אלקים', כי כדי לשנות טבע הרגילות צריך לעורר את האהבה לה' על ידי שמתבונן בגדולת ה' במוחו לשלוט על טבע לבו, מה שאין כן כשאין לו מלחמה כלל, אין אהבה זו מצד עצמה נקראת עבודתו כלל (תניא פרק טו. וכ"כ הנצי"ב בקיצור).

– 'מאה פעמים ואחד' [ולא מאה ואחת פעמים] – היינו יחידו של עולם, שמקושר ומתאחד בהשי"ת בכל מאה הפעמים שהוא לומד, הוא הקרוי 'עובד אלקים' (אמת ואמונה קוצק). ונרמז במלת 'אחד' בלשון זכר, שהיה צ"ל 'מאה ואחת'.

– ענין ה'אחד' מורה שאף ששונה מאה פעמים עדין הוא עומד בהתחלה, שהתורה אצלו כחדשה בחשק

ותשוקה רבה ולא כדברים ישנים, וכמו שדרשו חז"ל שיהיו דברי תורה חדשים עליך (מי השילוח ח"ב לקוטים. ומוזכר גם בדובר צדק עמ' 182, ועע"ש בעמ' 88).
עוד רמזים ובאורים ע' תור"ד ומהרש"א; מכתב מאלהו ח"ג עמ' 107-105; רשימות הגר"ד סולוביצ'יק סוכה עמ' קפ.

'יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא'. העניות היא כיעור וניווול [כמו שאמרו '... אלא שהעניות מנוולתן'], ובישראל העניות יפה; כי עיקר שם עניות שייך למי שחסר, וזוהי מדת הרשעים, אפילו כשהם עשירים אינם נתונים בשלוח ולעולם רוצים עוד ועוד והרי מבוקשם חסר תמיד, וזוהו עניותא דאומות העולם, אבל עניות בישראל אינה כן שהרי כל ישראל בני מלכים וכלום חסר מבית המלך דבר, ולכך אפילו הוא עני כיון ששמח בחלקו ומתענג במה שיש לו הריהו עשיר, ואין בו את הניווול שבעוני (עפ"י תקנת השבין עמ' 42).

– ישראל עזין שבאומות (ביצה כה:), ולכן יאה העניות להם, להתיש כח עזותם [ואמנם אפשר להתיש העזות גם על ידי התורה. ובוזה מובן הכתוב לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי. וכן אמרו: צורבא מרבנן לא מעני] (עפ"י קומץ המנחה טו).

– יאה היא העניות כאשר האדם מקבל אותה כדבר יקר, כברזא סומקא לסוסיא חיורא (בשם הרה"ק מאפטא – ליקוטי אוהב ישראל עמ' קטו).

– לבן מסמל את הנקיות מחטא ומכל פגם, והאדום להיפך – ככתוב 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו'. והנה העניות עלולה להעביר את האדם על דעת קונו, וכן לפגום בישוב דעתו, אף על פי כן אצל ישראל, כאשר העניות במדה הראויה היא פועלת פעולה הפוכה – מבליטה ביותר את הלבן, שנקיות הדעת והמעשים ניכרת יותר בעני, שעל אף דחקו וקשיו שומר הוא על שלימותו. והמשיל לרצועה שבסוס, כי העניות גורמת להכנעת הלב לבל יתגאה במעלותיו ולבל ירמוס ויתנשא על הזולת, כרצועה המרסנת את הסוס הצוהל במלא הדרו ושועט בדהרתו.
פרושים ורמזים נוספים – ע' אור לשמים בראשית ד"ה ויאמר אלקים – בשם הרה"ק מלובלין; מחשבות חרוץ עמ' 123; לקוטי מאמרים עמ' 171; עת האוכל יד; מרומי שדה; רמתים צופים על תנדר"ר פ"ה ג.

'ככתבם וכלשונם'

אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחת' –
'אין קץ למעלת ומדת ההתבוננות ואיכות ההבנה, שהוא יסוד ההשתדלות להשתלמות תמידית, אפילו בדברים הישנים שכבר קלטה האוזן יפה, 'אם שמע בישן תשמע בחדש'. וכל עיקר חולי הדור תלוי בזה שהם סוברים שדברים שנתישנו אין צורך לחזור עליהם ולהשכילם יפה, והם מבקשים חדש באפס ישן, ולא ימצא להם בשום אופן, כי החדש לא יבוסס כי אם כאשר יצא ממקור הישן, שיהיה בכל יום בעיני ההוגה בישרת לב, כחדש. ועובד אלקים הוא השונה פרקו ק"א פעמים. וזה הדבר מגיע לכל הלימודים כולם.
על כן חזק בני בחזרה של מתינות מתון מתון, ועם זה שמחה וזריזות איטית, תשכיל ותצליח בעד"י' (מתוך אגרות הראיה ח"א כט).

'יאה עניותא ליהודאי...' –

'... וכל כך למה היה ר' נחומצ'י מתירא מן הממון ונזהר מלנגוע בו? – לפי שסכנה יש בממון ואדם בא על ידו לידי נסיון. והרי אין אדם צריך להכניס עצמו לתוך הסכנה, ובכל יום אנו מתפללים 'ואל תביאנו לידי נסיון'. וכשבאו חסידיו ואמרו לו: ילמדנו רבנו, על מה ולמה שונה הוא בהליכותיו מכל הצדיקים, ומדוע 'רבי מכבד עשירים' והוא מכבד דוקא עניים? – השיב להם:

ולמה לא אלמד מדרכי אבי שבשמים שגם הוא אוהב ומכבד את העניים דוקא, כמה שנאמר מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח, ונאמר כי יעמד לימין אביון. רבנו הקדוש שהיה מכבד עשירים, לא מדה זו לבדה היתה בו, אלא גם זו, שאף על פי שהיה עשיר שבעשירים יכול היה לזקוף עשר אצבעותיו כלפי מעלה ולהעיד על עצמו שלא נהנה מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה. אלמלא יכולתי גם אני לקיים בי שניהם – להחזיק ממון ולא להתלכלך בו, לכבד את העשירים ולהיות חלקי עם העניים – הייתי מקיים. עכשיו שאיני יכול לקיים אלא אחת ממדותיו – הריני בוחר בעניות. ודאי דרכו של רבנו הקדוש גבוהה יותר ומדתו שלמה יותר ואשרי לכל ההולכים תמים בדרכו, אבל אני, מי אני כי אבקש לי גדולות כאלה. ולמה אהא נוהג ברחבות, וחז"ל מעידים יאה עניותא לישראל. משמע, תכשיט היא העניות. ותכשיט זה אדם זוכה בו חנם אין כסף... ואין בו לא קנאה ולא שנאה תחרות; ואין עליו לא קושיות ולא פירכות ולא חששות; ואין עמו לא נגיעות ולא פניות ולא הנאות; ופשוט התכשיט הזה בתכלית הפשטות והכל מבינים בו בלי פירושים ובלו רמזים ובלו דרשות ובלו סודות – תכשיט כזה קניתי לי ואתם רוצים לאבדו ממני!?!...

ואם בכל זאת חלילה גם שמך של עבירה יש במנהגי זה, לא אשנה ממנהגי, כי מתירא אני יותר מן המצוות שיש לי הנאה בהן – ממה שאני מתירא מן העבירות שאין לי בהן הנאה' (מתוך 'חסידים ואנשי מעשה' לזקני רא"א כי טוב, ח"א 'הירא ממצוות שבידו').

דף י

וליוצא ולבא אין שלום... אפילו מש"ס לש"ס. פרש"י מש"ס ירושלמי לש"ס בבלי שהוא עמוק. יש אומרים שזה אמור דוקא בימיהם לפי שחכמי ארץ ישראל היו נהירים להם טעמי המשנה יותר. ואולם ברבות הדורות נתהפכו הדברים, שבתלמוד הירושלמי נפלו שיבושים רבים מפני מיעוט העסק בו [שלא היה מצוי תחת יד הראשונים בקביעות מפני העניות ומפני שאר סיבות. כלשון החזו"א או"ח יג, א. וע' הגהות זהב שבא על תוס' רשב"א פסחים עב.], והעיסוק העיקרי של החכמים והתלמידים בתלמוד בבלי (ע' בשו"ת המיוחסות לרמב"ן צו), והוא מסודר ומפורש כעת יותר מהירושלמי. גם בדרך כלל הלכה כתלמוד בבלי כנגד הירושלמי. [ופעמים פסקו דלא כהירושלמי אע"פ שלא מפורש בבבלי להיפך. ע' קרבן נתנאל פ"ג דמועד קטן כב; שו"ת חות יאיר כג. וע"ע במובא בחולין ל]. (עפ"י מאור ישראל לגרע"י שליט"א). עוד על החילוקים שבין התלמודים – ע' 'קדמת העמק' – הקדמת הנצי"ב לפירושו על השאלות אות ט ואילך; 'נפש חיה' (לר"ר מרגליות) או"ח רלח, א; 'קובץ על יד' שבסוף ספר בית ישי. וע"ע במובא בסנהדרין כד.

דאמר רב גידל אמר רב: מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר 'נשבעתי ואקיימה לשמור

דף ח

ז. הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב – מהו שיקריב השאר ליום אחר?

עיקר מצות חגיגה ביום טוב הראשון (וחגתם אתו). ומביא אדם כמה בהמות לחגיגתו, איש כמתנת ידו כברכת ה' אשר נתן לו, וכמנין האוכלים שיש לו.

הפריש עשר בהמות והקריב ביום-טוב-ראשון חמש; אמר עולא אמר ריש לקיש: חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני. רבי יוחנן אמר: כיון שפסק שוב אינו מקריב. ואמר רבי אבא: אין מחלוקת ביניהם, אלא אם הפרישם בסתם אינו חוזר ומקריב, וכגון שהיתה לו שהות להקריב כולן ביום הראשון וגם יש לו די אוכלים, ומכך שלא הקריב מוכח שבדעתו לחוג יום נוסף והתורה אמרה יום אחד ונמצא מוסיף על מצות התורה, אבל אם פירש בהפרשתו שמפריש את כולן ליום אחד – חוזר ומקריבן למחר שאינו אלא תשלומי ראשון. וכן סייעו מהברייתות ומדברי רבי יוחנן עצמו.

כן פירש רש"י. ורבנו חננאל פירש הנידון על הקרבת הנשאר ביום טוב אחרון של חג, האם דוחים יום טוב כיון שהופרשו לשם חגיגה, או שמא בכלל נדרים ונדבות הם שאינם קרבים ביום טוב. ואם פירש מלכתחילה להקריב ביום טוב אחרון – מקריב. ואם סתם ושיירן, נעשו כנדרים ונדבות שלא מחמת יום טוב ואינו מקריבן ביו"ט אחרון, אבל בשאר הימים יכול להקריב.

ונראה שאף לרבנו חננאל, אם כיוון בפירוש שמקריב לשם חגיגה יום שני יש בזה משום בל תוסיף, אלא שלדעתו בסתמא הוא כמרבח חובתו הראשונה או שמקריב נדבה (הזון איש קכט).

דף ט

ח. א. מי שלא חג יום טוב הראשון – האם יש לו תשלומין ואימת?

ב. מי שאינו ראוי להקריב בראשון – האם יקריב חגיגתו ביום אחר?

ג. איזהו מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות?

ד. אלו נפקותות מבוארות בסוגיא בשאלה אם לילה מחוסר זמן אם לאו?

א. מי שלא חג יום טוב הראשון – חוגג כל הרגל, ואף ביום טוב האחרון של חג (וחגתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה... בחדש השביעי תחגו אתו; ועוד, נאמר עצרת בשביעי של פסח ונאמר עצרת בשמיני של חג, מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין). עבר הרגל ולא חג – אינו חייב באחריותו. על זה נאמר מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות.

א. דין תשלומין אמור הן לענין שלמי חגיגה הן לענין עולת ראייה – כן מבואר בסוגיא בביצה כ: (ובח תודה).

ב. יש אומרים שאם לא הקריב עד שעברו שבעת ימי החג, אעפ"י שמביא ביום טוב האחרון – עובר בבל-תאחר, וכל שכן בשבועות, כל שלא הקריב בעיקר הרגל עובר אע"פ שיש לו תשלומין כל שבעה (עפ"י רמב"ן סוף סוכה). ויש סוברים שתשלומין מועילים גם לענין בל תאחר (ע' טורי אבן ר"ה 1).

ב. לדברי רבי יוחנן, כל הימים תשלומי הראשון הם, ולפי זה אמר רבי זירא: חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני – אינו חייב בחגיגה כיון שלא היה ראוי בראשון אין לו דין תשלומין. וחזקיה אמר: כולם תשלומין זה לזה, ולכך אף מי שאינו ראוי בראשון מביא בשני.

לפי רבי ירמיה משמע שלענין טומאה שונה הדבר, שהכל מודים שאם היה טמא בראשון ונטהר בשני – שמביא חגיגתו, כי מצינו בטומאה תשלומין בפסח שני (וכ"כ התוס'). ורב פפא חלק.

א. משמע מרש"י שאף למאן דאמר כולם תשלומין זה לזה, עיקר מצות חגיגה ביום טוב ראשון (ערש"ש ושפת אמת).

ב. בעצרת, הכל מודים שהימים שלאחריו אינם אלא תשלומין לראשון, הלכך היה חיגר ביום טוב ונתפשט – שוב אינו מביא (עפ"י תוס'). ובשאת אריה (קד) הקשה על כך וכתב לנטות מדבריהם, ע"ש. וע' בישב קושייתו בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב כב, ד-ה).

וכן בשמיני עצרת, נראה שהכל מודים בו שאינו אלא תשלומין לסוכות (עפ"י טורי אבן; רש"ש. ע"ש). ולדברי הריטב"א (בסוכה מז:): אם לא היה ראוי ביום טוב ראשון של חג, מביא קרבנות בשמיני, שלענין זה כרגל בפני עצמו הוא. ואין משמעו כן ברמב"ם (ז, א). ע' מנחת חינוך פח, ז. וע' בשפ"א סוכה מז שתמה על הריטב"א. וע"ש גם בחדושי הנצי"ב.

ג. היה פשוט בראשון וחגר בשני – צדדו התוס' שכיון שעכשיו אינו בר-חיוב, אינו בהבאה. ואולם זה דוקא בתורת חיוב ראייה, אבל בתורת קרבן-נדבה ודאי שצריך להביא שהרי כבר נתחייב, והלא אפילו מת ביום שני מביאים יורשים. ונפקא מינה שאין מביא ביום טוב עפ"י חזון איש קטט).

ד. להלכה כולם תשלומין הראשון (רמב"ם). נתפשט ביום הראשון – פשוט שחייב (עפ"י תוס' ב.). נעשה חיגר בליל יום טוב ראשון – משמע ברמב"ם שפטור, כיון שבתחילת היום אינו ראוי (ע' משנה למלך; רעק"א).

ה. הטורי-אבן (בהשמטות) כתב להסתפק בשהיה חיגר וגם טמא ביום הראשון, ונתפשט ונטהר בשני. ובספר בית ישי (קבה הערה ב) צדד שיש לו תשלומין, ע"ש מלתא בטעמא.

ו. קטן שהגדיל ביום השני, הרי זה כחיגר שנתפשט (ע' פסחים צג. פתח עינים ומאור ישראל כאן).

ג. איזהו מעוות שאינו יוכל להתקן – זה הבא על הערה והוליד ממנה ממזר, שעבירתו ניכרת ונזכרת לעולם לפיכך אין עונותיו נמחקים בתשובה (עפ"י רש"י). ואפילו לא הוליד ממזר, כל שבא על אשת איש ברצון [ובאשת כהן אף באונס] – כיון שאסרה על בעלה לעולם, נטרד מן העולם והלך לו (אבל בלא"ה יש לו תקנה אם יפרוש הימנה ויתחרט, ותשובה מעולה היא. עפ"י יבמות כא. ורש"י).

רבי שמעון בן יוחאי אומר אין קורין 'מעוות' אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות, ואיזה זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

ובברייתא אמרו: מעוות לא יוכל לתקון – זה שביטל קריאת שמע של שחרית או של ערבית, או שביטל (במזיד. ברכות כו) תפלה של שחרית או של ערבית. וחסרון לא יוכל להמנות – זה שמנוהו חבריו לדבריו מצוה ולא נמנה עמהם (ששוב לא יוכל לימנות עוד באותו מנין, שכבר עשו המצוה).

ד. לדברי רב פפא, הואיל וליילה אינו נחשב 'מחוסר-זמן' (לרבי יוחנן), לכך נזיר שנטמא בליל השמיני לטהרתו, הרי זה כמי שנטמא ביום השמיני שכבר יצא לשעה הראויה לקרבן, והרי זו טומאה חדשה הלכך צריך להביא קרבן נפרד על הטומאה השניה ואינו יוצא בקרבן אחד על שתיהן.

וכן נפקא מינה לזב [שראה שלש ראיות ונתחייב בקרבן], שראה שתי ראיות בליל שמיני, לאחר שספר שבעה נקיים – שאם נוקטים לילה אינו 'מחוסר זמן' הרי זה כמי שראה אותם למחרת ואם יראה ראייה שלישית, מביא קרבן נוסף. אבל אם לילה נחשב 'מחוסר-זמן' הרי זה כרואה בימי ספירתו שסותר הימים אבל אין כאן טומאה חדשה. [ואולם אם ראה ראייה אחת בלילה ושתים למחרת ביום – מביא קרבן, כי ראייה ראשונה של זב לעולם היא כקרי בעלמא ומצטרפת עם הראיות האחרות אעפ"י שהיתה בתוך ימי קרבן הראשון].

א. להלכה לילה מחוסר זמן (עפ"י רמב"ם מחוסרי כפרה ג, ג, ד).

ב. נעשה חיגר [או נטמא – לרב פפא] בליל יום טוב ונתפשט לאחר יום טוב; אם נוקטים לילה מחוסר זמן הרי שלא היה ראוי להקריב בתחילת היום הראשון ופטור מחגיגה [למאן דאמר כולם תשלומין דראשון], וכן משמע ברמב"ם (אחרונים), ואם לילה אינו מחוסר זמן, נחשב שהיה ראוי שעה אחת, וחייב בחגיגה כשנתפשט. נעשה חיגר לאחר עלות השחר – לכלל הדעות חייב להביא כשנתפשט (עפ"י שפת אמת; לקוטי הלכות).
נפקותו נוספות – ע' ביומא כט זבחים יב ומנחות ק.

דפים י – יא

ט. א. אלו גופי תורה אין להם סמך במקרא, ואלו יש בהם מקרא מועט והלכות מרובות?
ב. על אלו הלכות אמרו במשנה שאעפ"י שאינן מפורשות בתורה יש להן על מה שיסמוכו?

א. היתר נדרים (על ידי חכם) פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו (בכתוב, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה). ובגמרא מובאים כמה דרשות ורמזים ללמוד התר נדרים מן המקרא (חלקם מדברי קבלה ולא מן התורה).

הלכות שבת, חגיגות ומעילות – הרי הן כהררים התלויים בשערה, מקרא מועט והלכות מרובות. ואף על פי כן הן גופי תורה. כגון מלאכה שאינה צריכה לגופה ומקלקל, שפטורים בשבת משום מלאכת מחשבת שאינה כותב בפרשת שבת אלא במלאכת המשכן הסמוכה לה. וכן וחגתם אתו חג לה' – אפשר היה לפרשו מלשון חוגה (= מעגל, ריקוד) ושמחה ולא מלשון קרבן, ולולא מסורת התורה שבעל פה. וכן במעילה – בשליח שעשה שליחות בעל הבית והוציא מעות הקדש, ונזכר בעל הבית ולא נזכר שליח – השליח מעל אעפ"י שהוא קרוב לאונס יותר מן השוגג, מדמים אותו למוציא מעות הקדש לחולין בשגגה שהוא מועל – וזה 'כהררין התלויין בשערה' (עפ"י רש"י).

דיני אהלות – מקרא מועט והלכות מרובות, [להפך מנגעים – מקרא מרובה והלכות מועטות מן המקרא].

ב. הדינים והעבודות הטהרות והטמאות ועריות – יש להם על מה שיסמוכו. ופרשו בגמרא כמה דוגמות לדברים שאינם מפורשים ונלמדים ממדות שהתורה נדרשת בהן; –

נפש תחת נפש האמור באנשים הנצים ונגפו אשה הרה ומתה – ממון ולא מיתה (לרבי שאמר מתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון);
הולכת דם הקרבן למזבח אינה מפורשת בכתוב אלא כשדיבר הכתוב בעבודת הקבלה הוציאה בלשון הולכה (והקריבו) – ללמד שההולכה עבודה היא כקבלה;
אין הטמא עולה מטומאתו אלא בטבילה במי מקוה (רש"י: שאינם שאובים; תוס': אשבורן, שאינם זוחלים) שנאמר ורחץ במים. ושיעורם ארבעים סאה (את כל בשרו במים – מים שכל גופו עולה בהם, אמה על אמה ברום שלש אמות, שהם ארבעים סאה);